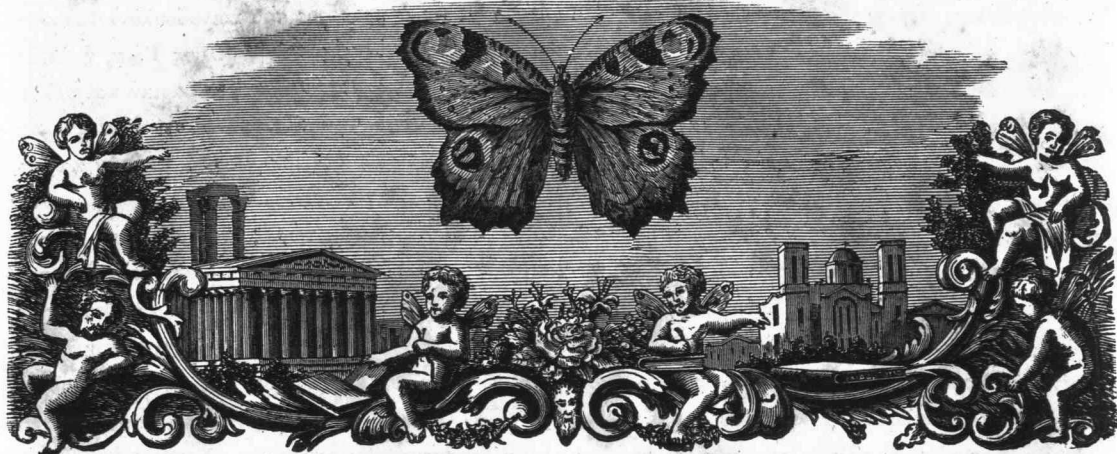

Χ Ρ Υ Σ Α Λ Λ Ι Σ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ, ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Β'.

30 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ, 1864.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 26.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΛΒΙΝΟΣ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡ τοῦ δεκάτου ἔκτου αἰῶνος, λέγει ὁ περικλεῆς Γυζώτος, ἰδιάζων ὑπῆρξεν ὅτι ἐφάνη γόνιμος εἰς μεγάλα γεγονότα, ὅπως καὶ εἰς μεγάλους ἄνδρας. Πολλὰκις ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἴδομεν μεταβολὰς οὐσιώδεις πολιτικάς, ἐπελθούσας ἐκ μόνης οὕτως εἰπεῖν τῆς ὠθήσεως τῶν γενικῶν συμφερόντων, ἐκ μόνης τῆς δυνάμεως τοῦ ὄχλου καὶ ἄνευ τῆς συνδρομῆς τῶν ἐξαιρετικῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, οἵτινες τιθέμενοι ἐπὶ κεφαλῆς μιᾶς ἐποχῆς ἢ ἐνὸς λαοῦ φαίνονται προωρισμένοι δι' ἀποστολὴν μεγίστην· ὁσάκις ὁμως πρόκειται περὶ τῆς ἠθικῆς μεταρρυθμίσεως ἐνὸς λαοῦ μᾶλλον ἢ περὶ τῆς ὕλικῆς, τότε οἱ μεγάλοι ἄνδρες οὐδέποτε σχεδὸν ἔλειψαν, διότι ἡ ἔλλειψις αὐτῶν κατὰ τοιαύτην περίστασιν μεγίστην ἐπὶ τῆς μεταρρυθμίσεως ταύτης ζημίαν ἤθελεν ἐπιφέρει. Καὶ συνεσθάνεται μὲν συνήθως ὁ ὄχλος τὴν ἀνάγκην μιᾶς τροποποιήσεως, ἀλλὰ τίς δώσει εἰς τὴν συναίσθησιν ταύτην δύναμιν πεποιθήσεως; Τίς ἰσχύσει νὰ μετατρέψῃ ἄρδην ἤθη, ἔθιμα, προλήψεις νηπιόθεν ἐμφυτευθείσας; Τίς μεταβαλεῖ τὴν ὅψιν τοῦ κόσμου ἐν μόνῳ τῷ ὀνόματι μόνης τῆς ἀληθείας; Βεβαίως πρὸς ταῦτα πάντα ἀπαιτοῦνται πνεύματα ἑξοχα, χαρακτῆρες ἀνώτεροι τῶν συνήθων, καὶ τοιοῦτος ὑπῆρξεν ὁ

Καλβίνος. Γεννηθεὶς ὡς καὶ ὁ Λούθηρος, οὗ τὸν βίον ἐν ἐνὶ τῶν προηγουμένων φυλλαδίων τῆς Χρυσάλλιδος ἐξεθέσαμεν, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν πυρετὸς μέγιστος κατεῖχε τὰ πνεύματα, ἐπενήργησεν οὐσιωδῶς ἐπὶ τῆς ἐπελθούσης πνευματικῆς μεταβολῆς καὶ κατέλιπε μνήμην θρησκευτικοῦ μεταρρυθμιστοῦ καὶ μεγαλουργοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Ἰωάννης Καλβίνος ἐγεννήθη τῇ 10 Ἰουλίου 1509 εἰς Νοῦώνην τῆς Πικαρδίας· ὁ πατὴρ αὐτοῦ Γεράρδος ἦν ἀπλοῦς βαρελοποιός, καίτοι τινὲς ἐδυσφήμησαν τὸν Καλβίνον ὡς νόθον υἱὸν ἱερέως τινός, ἡ δὲ ὅπωςδῆποτε γέννησίς του δὲν ἦτο βεβαίως φύσεως τοιαύτης, ὥστε νὰ προαγγέλλῃ τὸ μέγα αὐτοῦ μέλλον. Πρᾶγμα περίεργον, ὀλίγιστοι τῶν μεγάλων ἀνδρῶν δύνανται νὰ καυχηθῶσιν ἐπὶ εὐγενείᾳ, ὡς εἰ ἡ μοῖρα ἀντὶ τῶν ἄλλων δώρων τοῖς ἀπένειμε μόνον τὰ τῆς εὐφυΐας καὶ τοῦ πνεύματος χαρίσματα. Ἐν τούτοις ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα ἐν τῷ εὐτελεῖ τῆς πατρίδος του σχολείῳ καὶ δώδεκα ἐτῶν τὴν ἡλικίαν γενόμενος εἰσῆλθεν ὡς ἐκκλησιαστικὸς ὑπηρέτης ἐν τῷ καθεδρικῷ ναῷ τῆς Νοῦώνης. Πορισθεὶς ἐκεῖθεν ὀλίγα χρήματα καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ παροτρυνθεὶς μετέβη εἰς ἡλικίαν δεκαοκτὼ ἐτῶν εἰς Παρίσιους, ὅπως τύχῃ εὐρυτέρας μαθήσεως παρὰ τοῖς ἐκεῖ διδασκητοῖς. Ἐν τοῖς λυκείοις τῆς Μονταίρης καὶ τῆς Μάρχης ἔλαβε τὰ πρῶτα μαθήματα τῆς ἑλ-

λνικῆς γλώσσης, καὶ ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ αἱ διδασκαλίαι τῶν ἱερῶν Πατέρων μεγίστην ἐξήσκησαν ἐπιρροὴν εἰς τὸ πνεῦμα αὐτοῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ οὕτως εἰπεῖν εἰσέδυσαν ἄνευ συγχύσεως, ἄνευ ταραχῆς. Ἡ τάσις τοῦ νέου Καλθίνου ἦτο πρὸς τὴν Θεολογίαν, ἀλλ' ὁ πατήρ του ἐπεθύμει νὰ σπουδάσῃ τὴν νομικὴν, καὶ διὰ τοῦτο μετέβη εἰς Ὀρελλίαν ἀλληλοδιαδόχως καὶ εἰς Βούργην. Ἐν τῇ πρώτῃ τῶν δύο τούτων πόλεων ἐγνώρισεν τὸν περιφήμον Πέτρον Ροβέρτον Ὀλλιβετάν, ὅστις, λέγεται, καὶ τὸν κατήχησεν εἰς τὰς νέας διδασκαλίας, τὰς ὁποίας οὐ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὁ Λουθήρος εἶχε διαδώσει· εἰς Βούργην ἐπίσης διήκουσε τοῦ περιφήμου τότε Ἑλληνιστοῦ Μελχιόρου καὶ καταρτισθεὶς οὕτω ὄντως καλὸς Θεολόγος, καλὸς νομικὸς, καλὸς Ἑλληνιστὴς, ἐξέμαθε τέλος καὶ τὴν ἑβραϊκὴν καὶ εὐρέθῃ παρесеυσμένος διὰ τὸ μέγα ἔργον ὑπὲρ προώριστο νὰ ἀναδεχθῇ.

Ἡ Εὐρώπη κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, φωτισθεῖσα ἀπὸ τὴν αἴγλην τῶν Ἑλλήνων διδασκάλων, οἵτινες φυγαδευθέντες μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διεσπάρησαν εἰς διάφορα αὐτῆς μέρη, εἶχεν αἰσθανθῇ τὴν δριμύτητα τῆς ἀπαγορεύσεως, ἣν ἡ Ἐκκλησία τῆς Ρώμης, θέλουσα νὰ παγιώσῃ τὴν ἰσχύν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας τῶν λαῶν, ἐπέβαλε, τοῦ νὰ μὴ ἐρευνῶσι τίποτε. Διπλὴν λοιπὸν ἀνάγκην εἶχεν ἡ Εὐρώπη· πρῶτον νὰ ἐξετάσῃ μετὰ μακρὸν χρόνον ἀμαθείας, καὶ δεύτερον νὰ πιστεῦσῃ ἐλευθέρως μετὰ δέκα καὶ ἐπέκεινα αἰῶνων δουλικὴν ὑπακοὴν εἰς ἐκκλησίαν, ἥτις παραγνωρίσασα τὴν κυρίαν αὐτῆς ἐντολήν, ἐξέπεσε τοῦ σεβασμοῦ, ὃν ὤφειλε νὰ ἐμπνέῃ. Πρῶτος ὁ Λουθήρος κατέδειξε τὰς παπικὰς καταχρήσεις καὶ ἀντικατέστησε τὸ δόγμα τῆς ἀνθρωπίνης ἐξουσίας, διὰ τοῦ δόγματος τῆς θείας ἐξουσίας, ὅπως ἐν ταῖς Γραφαῖς ἀπαντᾶται. Ἡ ἱερὰ Βίβλος τεθαμμένη μέχρι τοῦδε εἰς σκοτεινὰς γωνίας μοναστηριακῶν τινῶν βιβλιοθηκῶν, μεταφραστῆσα ὑπὸ τοῦ Λουθήρου εἰς τὴν δημῶδην τῶν Γερμανῶν γλῶσσαν, περιέτρεχεν ἀπὸ χεῖρας εἰς χεῖρας, πολλαπλασιαζούσα τὸν σπόρον, ὃν ὁ μεταφραστὴς αὐτῆς ἐσπείρεν. Ἡ διδασκαλία τοῦ Λουθήρου ἤρξατο ἐν Βυρτεμβέργῃ, ἀλλ' ἀκαριαίως διεδόθη εἰς Ἑλβετίαν καὶ Γαλλίαν. ἐν τῇ τελευταίᾳ δὲ ταύτῃ χώρᾳ δύο συνεκροτήθησαν ἰσχυρὰ στρατόπεδα, τὸ τῶν ἐπομένων ἐκ συνηθείας μᾶλλον ἢ ἐκ πεποιθήσεως τῇ ἀρχαίᾳ καταστάσει τῶν πραγμάτων, καὶ τὸ τῶν πολέμιων αὐτῆς καὶ ἀναφανδὸν κηρυσσόντων τὸ ἐπά-

ναγκας καὶ ἐπωφελὲς τῆς μεταρρυθμίσεως. Εἰς Παρισίους μετὰ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Λουθήρου συγκατέλεγοντο ἄνδρες ἕνεκα τῶν φώτων αὐτῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς αὐτῶν θέσεως τὰ μέγιστα τιμώμενοι, ὡς ὁ πρόεδρος τοῦ κοινοβουλίου Φραγκίσκος Δελοάν, ὁ ἱατρὸς τοῦ βασιλέως Γῶπ, ἡ ἀδελφὴ τοῦ βασιλέως Μαργαρίτα ἡ Ναβαρική καὶ ἄλλοι· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Φραγκίσκος Α'. δὲν ἐφαίνετο ἀπαρεσκόμενος εἰς τὴν πυρετώδη ταύτην κατάστασιν τῶν πραγμάτων.

Ὁ Καλθίνος περατώνσας τὰς νομικὰς αὐτοῦ σπουδὰς τῷ 1531, ἐπανῆλθε μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς θεολογίας καὶ διεκρίθη πάραυτα μεταξὺ ὕλων τῶν συσπουδαστῶν του εἰς Παρισίους διὰ τοῦ ζήλου, ὃν κατέβαλλε πρὸς ὑποστήριξιν καὶ διάδοσιν τῶν νέων θρησκευτικῶν δοξασίων. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐξέδωκεν ὑπόμνημα εἰς τὸν περὶ ἀγάπης λόγον τοῦ φιλοσόφου Σενέκα, ὑπὲρ ἐδόξασεν αὐτὸν ἕνεκα τῶν ὑψηλῶν θεωριῶν περὶ ἀρετῆς καὶ ἀνεξιθρησκείας, ἃς περιεῖχεν.

Οἱ μεταρρυθμισταὶ μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐλαχίστην εἶχον ἀπαντήσας ἀντίστασιν· ἀλλὰ γηγόνος τι, οὐπὲρ ὁ Καλθίνος δὲν ὑπῆρξε βεβαίως ἀμέτοχος, ἐγένετο παραίτιον σπουδαίων καταδιώξεων. Ὁ Νικόλαος Κόπ, πρῶτανις τοῦ Πανεπιστημίου καὶ φίλος αὐτοῦ ἐπιστήθιος, εἶχεν εἰς δημόσιόν τινα αὐτοῦ λόγον ἐκφέρει προτάσεις εὐνοϊκὰς ὑπὲρ τῆς μεταρρυθμίσεως· οἱ τῆς Σορβῶνης καθηγηταὶ καταγγείλαντες αὐτὸν τὸν ἠνάγκασαν ἀναχωρήσαντα ἐκ Παρισίων νὰ καταφύγῃ εἰς Βάβλιν, ταυτοχρόνως δὲ ἀπειλήσαντες καὶ τὸν Καλθίνον ὑπεχρέωσαν αὐτὸν νὰ ζητήσῃ ἄσυλον ἐν Στρασβούργῳ. Ἠρξάτο λοιπὸν ἡ καταδίωξις, καὶ πολλοὶ ὁπαδοὶ τῆς μεταρρυθμίσεως ἐγένοντο θύματα τοῦ πυρὸς ἐν ταῖς ὁδοῖς τῶν Παρισίων, τῆς Βούργης, τῶν Βορδιγάλων, τῆς Βιέννης, καὶ αὐτῆς τῆς Μόσχης, ἥτις τέως ἐθεωρεῖτο ὁ πυρρῆν τῆς μεταρρυθμίσεως, ὁ δὲ Φραγκίσκος Α'. ἐνῷ ἐν Γερμανίᾳ συνέδραμεν αὐτὴν, τὴν καταδίωκεν ἐν Γαλλίᾳ τῷ λόγῳ ὅτι ἡ νέα αἵρεσις ἀπέβλεπεν εἰς τὴν καταστροφὴν τῶν βασιλείων καὶ τῶν μοναρχιῶν μᾶλλον ἢ εἰς τὴν ἠθικοποίησιν τῶν ψυχῶν, καὶ οὕτω κατηγόρει τοὺς διαμαρτυρομένους ὡς ἄνδρας ἀκαθάρτους καὶ φαύλους, ὡς ἐχθροὺς πάσης πολιτικῆς ἐξουσίας, ὡς καὶ παντὸς θρησκευτικοῦ περιορισμοῦ. Αἱ κατηγορίαι ὁμῶς αὗται, καὶ τοι μηδεμίαν ὑπόστασιν ἔχουσαι, συνετέλεσαν ὅπως ἐξεγείρωσι τὸ πνεῦμα τοῦ Καλ-

βίνου καὶ ἀνυψώσωσι τὸν αἵρεσιάρχην εἰς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ περιώπην. Ἄνευ ἐτέρας ἀποστολῆς ἢ ἐκείνης, ἣν ἡσθάνετο ἐν ἑαυτῷ, ἄνευ ἐτέρας δυνάμεως εἰμὴ μόνης τῆς μαγείας τοῦ ὀνόματός του, ἐπεχείρησεν ἀπὸ τὸ ἐν Βάλῃ ἀναχωρητήριον αὐτοῦ ὅπως ἀναίρεσῃ τὰς κατηγορίας ἐκεῖνας, οὐχὶ διὰ συνήθους ἀπολογίας, ἀλλὰ δι' ἐκτενοῦς καὶ ἀκριβοῦς ἐκθέσεως τῆς θρησκευτικῆς καὶ πολιτικῆς διδασκαλίας τῆς μεταρρύθμισως τοιοῦτον ἦτο τὸ ἀντικείμενον τοῦ συγγράμματος, ὅπερ τῷ 4535 ἐκδοὺς ἀφίερωσε τῷ Φραγκίσκῳ Α'. ὑπὸ τίτλον *χρηστιανικὴ θεσμοθεσία*.

Καὶ ἡγγίζε λοιπὸν ἡ μεταρρύθμισις εἰς τὴν δευτέραν αὐτῆς περίοδον, τὴν περίοδον ἐκείνην, ἣν πᾶσαι αἱ μεγάλοι κοινωνικαὶ ἐπαναστάσεις ὑφίστανται, καθ' ἣν ἡμέραν, περατώσασαι τὸ πρῶτον μέρος τῆς καταστροφῆς, πειρῶνται νὰ παγιώσωσι τὸ οἰκοδόμημα αὐτῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸ σχῆμα, ὅπερ ταῖς ἀνέκει. Ὁ Μαρτίνος Λούθηρος ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος τῆς πρώτης περιόδου, διότι ἔργον εἶχε νὰ ὑποδείξῃ καὶ καταπολεμήσῃ τὰς καταχρήσεις τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας, νὰ περιστείλῃ τὰς πλάνας καὶ βιαιοπραγίας αὐτῆς, νὰ στήσῃ τέλος τὴν σημαίαν του ἐπὶ τὴν κατ' ἐπιφάνειαν πίστιν, ἣν ὅμως ἐκράτουν τεθαμμένῃν αἱ πολυάριθμοι προλήψεις καὶ αἱ τερατώδεις δεισιδαιμονίαι. Ποῖον δὲ ὑπῆρξε τὸ ἔργον τοῦ Καλβίνου; νὰ καθιερώσῃ τὴν διδασκαλίαν τῆς μεταρρύθμισεως ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς, καὶ νὰ διοργανώσῃ νέαν πολιτικὴν κοινωνίαν τοῦτο προσεπάθησε διὰ τοῦ μνησθέντος συγγράμματος αὐτοῦ, καὶ πλήρης ἐπιτυχία ἐσπερέωσε τὰς προσπάθειάς του. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ Λούθηρος ὑπῆρξεν ὁ νοῦς τῆς αἵρέσεως, ὁ δὲ Καλβίνος αἱ χεῖρες.

Ἐν τῷ μνημείῳ ἐκείνῳ, ἐν τῇ *χρηστιανικῇ* δηλώνοντι *θεσμοθεσίᾳ*, δύναται τις νὰ σπουδάσῃ τὸν καλβινισμόν, ὡς εἰς τὴν πηγὴν του, καὶ τούτου ὅσον ἔνεστι συνοπτικώτερον θέλομεν πειραθῇ τὴν ἔρευναν.

Δύο μεγάλας ἀρχὰς εἶχεν ὁ Χριστιανισμὸς ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ· τὴν μὲν, ἐξωτερικὴν καὶ ἀναγομένην εἰς αὐτὴν τὴν θρησκευτικὴν κοινωνίαν, ἥτοι τὴν ἀπόλυτον ἰσότητά των πιστῶν ἀπέναντι ἀλλήλων, τὴν δὲ, ἐσωτερικὴν καὶ ἀναγομένην εἰς τὴν διδασκαλίαν τὴν πηγάζουσαν ἐκ τῆς πίστεως, ἥτις κατὰ τὸ λόγιον τοῦ Ἀποστόλου Παύλου εἶνε δῶρμα θεῖον.

Αἱ δύο αὗται ἀρχαί, μεταβληθεῖσαι οὐσιωδῶς

κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἀπέληξαν εἰς δύο πάντῃ ἀντίθετα ἀποτελέσματα, τὴν μὲν διεδέξατο ἡ ἀπόλυτος κυριαρχία τῆς παπικῆς αὐλῆς, τὴν δὲ ἀντικατέστησεν ἡ ἐλπίς τῆς σωτηρίας διὰ ἔργων, οὐχὶ οἶων αἱ Γραφαὶ διαγράφουσιν, ἀλλ' ἔργων ἀνευ ἀρετῆς, ἀνευ ζωῆς, διὰ χρημάτων καὶ ἄλλων τοιοῦτων μέσων. Ἐπειδὴ δὲ ὅταν ἅπαζ μετατραπῶσιν ἐκάστης θρησκείας τὰ ὅρια δυσκόλως δύναται τις νὰ σταματήσῃ ἔπειτα εἰς τὸ μέσον τοῦ κατάντους, γνωστὸν ὑπάρχει ὁποῖον καὶ εἰς τὴν δυτικὴν ἐκκλησίαν ἐπῆλθε καταχρηστικὸν ἀποτέλεσμα τῆς μετατροπῆς ταύτης. Κατὰ τῆς φάουλῃ ταύτης καταχρήσεως, ἥτις ἀντὶ νὰ ἡθοποιῇ τὴν κοινωνίαν, τὸν ἀντίον παρέλυσεν αὐτὴν, ἡγέρθη ὁ Λούθηρος, προσπαθῶν νὰ ἐπαναγάγῃ τὸν χριστιανισμόν εἰς τὰς ζώσας τῆς πίστεως πηγὰς· ἀλλ' οἱ πολυάριθμοι ἁγῶνες οὓς πρὸς ἐκμηδένισιν τῶν ἐκθρῶν κατέβαλεν, ἀπερβόρθησαν πᾶσαν αὐτοῦ τὴν προσοχὴν, ὥστε δὲν τῷ ἐπέτρεψαν καὶ νὰ καθιδρύσῃ τὸ σύστημα αὐτοῦ ἐπὶ ὠρισμένων βάσεων· ἴσως μάλιστα δύναται τις ν' ἀμφιβάλλῃ καὶ ἂν ἐκκρητο τὴν πρὸς τοῦτο ἰκανότητα. Ὁ Καλβίνος ὅμως ἐλθὼν εἰς στιγμὴν οὕτως εἰπεῖν ἡσυχωτέραν ἦτο μᾶλλον προωρισμένος καὶ ἔνεκα τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἔνεκα τοῦ πνεύματος αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ παγιώσῃ τὴν μεταρρύθμισιν καὶ διαγράψῃ τὰ ὅρια αὐτῆς. Ἡ μόνη διαφορὰ τῶν δύο τούτων αἵρεσιάρχων ἦν ὅτι ὁ μὲν Λούθηρος ἐπεθύμει νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὅ,τι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν κατεδίδαζεν, ὁ δὲ Καλβίνος ἤθελε νὰ ἀποβάλλῃ ἀπὸ τῆς Ἐκκλησίας, ὅ,τι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν διέγραφεν. Ἡ Γραφή, πᾶσα ἡ Γραφή καὶ οὐδὲν πλὴν τῆς Γραφῆς· ἰδοὺ ἡ βάσις τοῦ καλβινισμοῦ κατὰ τὸν δέκατον ἔκτον αἰῶνα.

Ἄλλ' ὁ Καλβίνος δὲν περιώρισε μέχρι τούτου τοῦ σημείου μόνον τὸ ἔργον αὐτοῦ. Τὸ περὶ *χρηστιανικῆς θεσμοθεσίας* σύγγραμμά του δέον νὰ θεωρηθῇ ὡς εὐρετήριον θρησκευτικῆς φιλοσοφίας, ἐν ᾧ ὅλα τὰ μεγάλα θρησκευτικὰ ζητήματα, ἡ ἐκπτώσις τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἁμαρτία, ἡ σωτηρία, τὸ αὐτεξούσιον καὶ ἡ χάρις, τὰ σπουδαῖα ταῦτα ζητήματα, ἅτινα ἐν παντὶ τόπῳ καὶ χρόνῳ ἐκλόνησαν τὴν ἀνθρωπίνην βεβαιότητα καὶ βασανισθέντα ἐπανειλημμένως ἔμειναν ἄλυτα, κατὰ σειρὰν τιθέμενα ἐρευνῶνται, λύονται διὰ μεθόδου εὐλήπτου καὶ λίαν περιέργου. Ἐν τούτοις ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ λογικὴ ὡς εἰπεῖν ἔμμονή αὕτη, ἥτις συνίσταται εἰς τὸ νὰ βασανίζεται μία ἰδέα μὲ συνεπειὰς ἐπὶ συνεπειῶν

μέχρις οὗ ἐπέλθῃ τελικὸν πόρισμα, ἡ ἐμμονὴ λέγομεν αὐτῇ ἀντὶ τῆς διαλύσεως τὰς δυσκολίας ἐπαυξάνει ἐπὶ μᾶλλον αὐτάς. Καὶ ὄντως πῶς εἶνε δυνατόν διὰ τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς νὰ ἐρευνῇ τις καὶ ἀναλύσῃ τὰ ὑπὲρ λόγον μυστήρια τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως καὶ ἐν γένει τοῦ χριστιανισμοῦ; Διὰ τοῦτο ὁ Καλβίνος πειραθεὶς διὰ τοῦ πεπρασμένου αὐτοῦ νοῦς νὰ διασκεδάσῃ τὰ μυστηριώδη τῆς χριστιανικῆς θρησκείας σκότη, ἐπαθε τὸ τοῦ Ἰκάρου, ἀντὶ δηλονότι νὰ σαφηνίσῃ ἐπὶ τῆς ζώφου, ὡς ἐκ τῶν πολυαριθμῶν αὐτοῦ ἀντιφάσεων δύναται τις νὰ πεισθῇ. Ἐκ παραδείγματος ὁ Καλβίνος παραδέχεται τὸ αὐτόγνωμον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου λέγει ὅτι ὅταν ἅπαξ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ εἰσέλθῃ εἰς τὴν ψυχὴν ἐνὸς χριστιανοῦ, οὐδέποτε δύναται ν' ἀπωλέσῃ αὐτήν, καὶ οὕτως ἐκδιάζεται τρόπον τινα βαδίζῃ κατὰ τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τότε πῶς συμφωνεῖ ἡ ἐκβίασις αὐτῇ πρὸς τὴν αὐτογνωμοσύνην; Μὴ δὲν εἶδομεν τὸν Σολομῶνα κάτοχον τῆς θείας χάριτος καὶ εἶτα ἐκπεσόντα ταύτης ἕνεκα τῆς κακῆς αὐτοῦ διαγωγῆς;

Τὰ ἐκ τῆς διδασκαλίας ταύτης ἀπορρέοντα ἐπισφαλῆ ἀποτελέσματα δὲν εἶνε δύσκολον νὰ μαντεύσωμεν, ἡ μὴ ἀναγνώρισις τῶν μυστηρίων, ἐπὶ τῷ λόγῳ ὅτι ὁ Θεὸς συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν ἀνθρώπων μόνον ἠθικῶς, καὶ ἡ καταστροφή πάσης ἱεραρχίας, διὰ τῆς ἀπολύτου ἰσότητος τῶν πιστῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Βεβαίως ἀμφότερα ταῦτα ἦσαν ἔργα πκράτομα, ἀλλ' ὅμως ἐξετίθεντο σαφῶς ἐν τῇ χριστιανικῇ αὐτοῦ θεσμοθεσίᾳ «Ἐκ φύσεως, γράφει ὁ Καλβίνος περὶ ἐαυτοῦ, δὲν ἤμην γεννημένος διὰ τὸν κόσμον, ἀγαπήσας πάντοτε τὴν ἀνάπαυσιν καὶ τὴν σκίαν, καὶ μόνον ἐπιθυμίαν εἶχον νὰ διέλθω τὸν βίον μου εἰς τι ἐρημητήριον παρ' οὐδενὸς γνωριζόμενος.» Συνεφώνουν αἱ ἐπιθυμίαι του αὐταὶ πρὸς τὰς πράξεις του;

Ἡ μεταρρυθμισὶς ἀρξαμένη νὰ διδάσκηται ἐν Ἐλβετίᾳ ὑπὸ τοῦ Ζείγγλου τῷ 1517, εὔρε πολυαριθμούς ὁπαδοὺς, ἰδίως μετὰ τῶν Γάλλων προσφύγων. Μόλις ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος ἐφάνη εἰς Γενεύην καὶ σύμπασα ἡ πόλις ὡς δι' ἡλεκτρισμοῦ ἠσπασατο τὸ νέον δόγμα, διότι πολλὰ εἶχεν ὑποστῇ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων αὐτῆς, εἰς οὓς ὡς τιμάριον πρὸ μικροῦ ὑπῆγετο. Ὁ Καλβίνος ἐκ συμπτώσεως ἔτυχε τότε εἰς Γενεύην ἐπανερχόμενος ἐκ Φεράρας, ἐκεῖ συνήντησε τὸν Φαρέλ, φίλον αὐτοῦ πρὸ χρόνων, εἰς δὲ τὰς προτροπὰς αὐτοῦ πεισθεὶς ἀπεφάσισε νὰ διαμείνῃ ἐν τῇ πόλει ταύτῃ

ἐπὶ τινὰς μῆνας, ὅπως οὐ μόνον βυθίσῃ τὸ θεολογικὸν μέρος, ἀλλὰ καὶ προσπαθῇ νὰ ἠθικοποιήσῃ τὴν μεγίστην ἠθικῆς ἀνάγκην ἔχουσαν κοινωνίαν τῆς Γενεύης· ἀλλ' ὁ πρὸς τοῦτο ἀγὼν ὑπερέβαινε τὰς δυνάμεις του, οἱ ἀντίπαλοί του κατίσχυσαν, καὶ αὐτὸς ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταλίπῃ τῷ 1538 τὴν πόλιν ἐκείνην καὶ ἀπεσύρθη πρῶτον εἰς Βάλην καὶ εἶτα εἰς Στρασβοῦργον. Ἐκεῖθεν παρετήρει μετὰ θλίψεως τὰς παντοειδεῖς καταχρήσεις αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν ἐκ Γενεύης φυγὴν αὐτοῦ, τὴν παντὸς σεβασμοῦ ἔλλειψιν πρὸς τὰ θεῖα, τὴν παραλυσίαν τῶν ἡθῶν, τὴν κοινωνικὴν ἀποσύρθησιν. Ἀλλ' ἐπῆλθεν ὁ κόρος εἰς τοὺς πολίτας τῆς Γενεύης καὶ ἐπέστη αὐτοῖς ἡ ἀνάγκη τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Καλβίνου· ἐπανῆλθε λοιπὸν οὗτος εἰς Γενεύην τῷ 1541 ὅπως καθιδρύσῃ ἐκεῖ τὴν διπλὴν διδασκαλίαν τῆς ἐκκλησιαστικῆς καὶ πολιτικῆς μεταρρυθμίσεως.

Καὶ συνέστησε λοιπὸν πολιτείαν ἰδίαν, σχηματίσας τριμελῆ ἐπιτροπὴν, ἥτις ὥφειλε νὰ ἐπιτηρῇ τὰ ἥθη, τὰς πράξεις, τὸν βίον ἐν γένει ἐκάστου πιστοῦ. Ἦτον αὕτη ἀληθὴς τριανδρία, ἥτις δὲν ἐτιμῶρει μὲ πνευματικὰς ποινὰς, ἀλλὰ μετατρέπουσα τὰ πλημμελήματα εἰς ἐγκλήματα ἐνήγεν αὐτὰ ἐνώπιον τῆς πολιτικῆς ἀρχῆς. Ἀστυνομία αὐστηρὰ συνέστη εἰς τὴν πόλιν, τὰ μέρη τῆς φαυλότητος ἐμποδίσθησαν, τὰ καπηλεῖα ἐκλείσθησαν, οἱ χοροὶ ἀπηγορεύθησαν. Ἀρχηγὸς δὲ τῆς πολιτείας ταύτης ἦν αὐτὸς ὁ Καλβίνος, ὅστις ζῶν βίον λιτὸν, ἐν οἰκίᾳ εὐτελεῖ ἐκ μικροῦ μισθοῦ, ὅστις τῷ ἐδίδετο, ἐδίδασκε, συνεβούλευε, ἐπεσκέπτετο τὰς φυλακὰς καὶ τὰ νοσοκομεῖα καὶ ἐκράτει ἀλληλογραφίαν μὲ ὅλας τὰς πολιτικὰς ἀρχηγίας τῶν διαμαρτυρομένων κρατῶν. Ὁ βίος αὐτοῦ οὗτος, καὶ τοι εὐαγγελικώτατος, δὲν ἦτον ὅμως καὶ ἄνευ πειρασμῶν· οἱ εἰς τὴν ἀρχαίαν τῶν πραγμάτων κατάστασιν ἐθισμένοι, δὲν ἔπαυσον παντοιοτρόπως προσπαθοῦντες νὰ μετατρέψωσι τὴν παροῦσαν κατάστασιν· ἀλλ' ὅμως ὁ Καλβίνος ἦτον ἰσχυρὸς καὶ οὐ μόνον ἐδυνήθη νὰ καταπολεμήσῃ αὐτοὺς, ἀλλὰ τῷ 1555 ἐπέτυχε καὶ νὰ ἐκδιώξῃ αὐτοὺς ὁλοσχερῶς ἐκ Γενεύης.

Ἐν τούτοις αἱ ἄπυστοι αὗται φροντίδες, οἱ ἀδιάληπτοι ἀγῶνες προσέβαλον καιρίως τὴν υγίαν τοῦ Καλβίνου. Τῇ 2 Φεβρουαρίου 1564 ἐδίδαξε τὸ τελευταῖον μάθημα, διότι ἀπὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἡσθάνετο σφοδρὰς ἀλγηδόνας, αἵτινες συνεχῶς τοῦ ἀπέσπων τὴν πρὸς τὸν Θεὸν μεμψιμοιρίαν,

παύτην «Κύριε, ἕως πότε ; » Οἱ φίλοι του πάντες ἔσπευδον περὶ αὐτὸν, καὶ αὐτὸς δ' ὀγδοηκοντοῦτης Φαρὲλ ἔσπευσεν ἐκ Ναυσατέλης νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν θνήσκοντα συνάδελφόν του. Τῇ 19 Μαΐου, παραμονὴν τῆς Πεντηκοστῆς, ὁ Καλβίνος παρευρέθη διὰ τελευταίαν φορὰν εἰς τὴν ἐν τῷ δωματίῳ αὐτοῦ τελεσθεῖσαν λειτουργίαν καὶ ἐκοινώνησε τῶν μυστηρίων. Ἐγερθεὶς τῇ συνδρομῇ τοῦ ὑπηρετοῦ τοῦ τῆς κλίνης» Φίλοι μου, εἶπε, σὰς βλέπω διὰ τελευταίαν φορὰν, καὶ ὄντως ἐξέπνευσε τῇ 27 Μαΐου 1564 εἰς ἡλικίαν πεντήκοντα πέντε ἐτῶν.

Ἐνταῦθα λῆγει τὸ ἔργον ἡμῶν, ἂν ὁ σπόρος, ὃν ἔσπειρεν ὁ Καλβίνος, ἐβλάστησε καλῶς, καὶ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ τύχη τῆς αἰρέσεως αὐτοῦ μετὰ τὸν θάνατόν του, περὶ τούτων δὲν πρόκειται ἐνταῦθα νὰ εἰπώμεν. Περαιτοῦντες δὲ λέγομεν μετὰ τοῦ Μινιέτου. «Ὁ Καλβίνος παρεσκέυασεν εἰς Γενεύην πίστιν καὶ κυβέρνησιν πᾶσι τοῖς ἐν Εὐρώπῃ ἀπορρίψαι τὴν πίστιν καὶ ἐπαναστατήσαι κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ τόπου τῶν ὁ καλβινισμὸς ὑπῆρξε θρησκεία τῶν φίλων τῆς ἐπαναστάσεως.»

Ε. Σ.

ΓΗΡΑΣ ΚΑΙ ΕΥΘΥΜΙΑ.

(Συνέχεια ἴδε φυλλάδιον 25).

ΤΗΝ ἐπαύριον ἀπὸ πρωῒας προσεκάλεσε τὸν Ὀλιβιέρον καὶ ἐγχειρίσας αὐτῷ ὅσον χρηματικὸν ποσὸν εἶχεν ἀνὰ χεῖρας, διέταξεν αὐτὸν νὰ ἔχῃ ἑτοίμον περὶ τὸ μεσονύκτιον δίφρον ταχυδρομικὸν εἰς ἀπόστασιν τινα ἐκ τῆς οἰκίας· παραμονεύει καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν, καὶ δὲν χάνει οὔτε στιγμὴν ἐκ τῆς ὁράσεώς του τὸ παράθυρον τῆς οἰκίας τὴν ὁποίαν, ὡς εἰκάξεν, ἡ ἐρωμένη του κατῴκει. Ἐπὶ τέλος ὁ Ὀλιβιέρος τῷ ἀνήγγειλεν ὅτι οἱ νέοι γέιτονες μετεκομίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν· αὐτὸς δὲ τείνων τὸ οὖς του προσεκτικῶς νομίζει ὅτι ἀκούει κτύπον τινὰ· ἐλπίζει ὅτι τὸ παράθυρον ἔμελλε ν' ἀνοίξῃ· ἡ ἀνυπομονήσῃα του εἶναι εἰς τὸν ὑπερτατον βαθμόν· τὸ αἶμα ἀναβράζει εἰς τὰς φλέβας του, ἡ κεφαλὴ του καίει, καὶ ἡ καρδία του πάλλει. Μετὰ μιᾶς ὥρας ὑπομονῆς, ἐν τῶν παραθύρων ἀνοίγει πραγματικῶς, καὶ ἐπιστολὴ πίπτει εἰς τοὺς πόδας τοῦ νέου ἑραστοῦ. Μετὰ πόσης ἀπληστίας ὥρμησεν ἐπὶ τοῦ μυστηριαῶδους τούτου χά-

του! μετὰ πόσης ἐπιθυμίας τὸ σφίγγει εἰς τὰ χεῖλη του! «Ἐλπίζω, Κύριε, ὅτι ἡ δυστυχὴς»
 » θέσις εἰς ἣν εὐρίσκομαι θὰ σὰς κάμῃ νὰ συγ-
 » χωρήσῃ τὴν φαινομένην ἐλαφρότητα τῆς δια-
 » γωγῆς μου. Τὸ διάβημα τὸ ὁποῖον ἐτόλμησα εἶ-
 » ναι ἀναμφιβόλως ἀξιοκατάκριτον, ἀλλὰ μοὶ ἐνε-
 » πνεύσθη ὑπὸ τῆς νομιμωτέρας ἀπελπισίας, καὶ
 » τοῦ τρυφερωτέρου ἔρωτος. Μάλιστα, Κύριε, σὰς
 » ἀγαπῶ ἀφ' ὅτου ἡ τύχη σὰς ἔφερεν εἰς τὴν
 » ἐκ τῶν Ἡλυσίων πεδίων διάβασίν μου. Ἐνόμισα
 » ὅτι παρετήρησα εἰς τὴν φυσιογνωμίαν σας τὴν
 » ἔκφρασιν ψυχῆς εὐγενοῦς, γενναίας καὶ πλασμέ-
 » νης διὰ νὰ συνταυτίσθῃ μετὰ τῆς ἰδικῆς μου.
 » Ἰδοὺ ὁ σωτὴρ μου, εἶπον κατ' ἐμαυτὴν, ἰδοῦσά
 » σας· ἔλθετε λοιπὸν ἔλθετε εἰς βοήθειάν μου.
 » Ἐξαιτούμαι τὴν εὐγενὴ εὐσπλαγχνίαν σας ἕαν
 » δὲν δύναμαι νὰ ἐπικαλεσθῶ αἴσθημά τι ἡδύ-
 » τερον. Ὁ τύραννός μου εἶναι ἡναγκασμένος ἀπό-
 » ψε εἰς τὰς ἑνδεκα νὰ μᾶς ἀφήσῃ μόνας. Ἐχομεν
 » τὴν ἄδειαν μετὰ τῆς θαλαμηπόλου μου νὰ πε-
 » ριπατήσωμεν εἰς τὸν μικρὸν κήπον ὅστις συνέ-
 » χεται μὲ τὴν οἰκίαν μας· ἀλλὰ τὰ τείχη τοῦ
 » κήπου τούτου εἶναι ὑψηλά... Ἡ θύρα εἶναι
 » νομίζω στερεῶς κλεισμένη, καὶ ὁ τύραννός μου
 » μόνος ἔχει τὸ κλειδίον. Εἴθε ὁ θεὸς νὰ σὰς ἐμ-
 » πνεύσῃ τὰ μέσα δι' ὧν νὰ μ' ἐλευθερώσητε τοῦ
 » τέρατος τούτου καὶ νὰ μ' ἐνώσητε μὲ τὸν μόνον
 » ἄνθρωπον τὸν ὁποῖον μοὶ εἶναι δυνατὸν ν' ἀ-
 » γαπῶ!»

— Τί θελκτικὴ ἐπιστολὴ! ἀνέκραξε ὁ Φορλάγ-
 κος μετ' ἐνθουσιασμοῦ ἄνευ ὀρίων. Τί ὕφος! τί
 πνεῦμα! ὁποία εὐγλωττία! Ἄ! ἀγαπητέ μοι
 Ὀλιβιέρε, μόνον τὸ αἴσθημα τῆς εὐσπλαγχνίας
 ἤρκει νὰ μὲ κάμῃ νὰ ἐπιχειρήσω τὸ πᾶν. Ἀγαπῶ
 καὶ ἀγαπῶμαι, ποῖα ἐμπόδις δύνανται νὰ μὲ ἀνα-
 χαίτισωσιν; — Ἐ, ἔ, εἶπεν ὁ Ὀλιβιέρος κινῶν τὴν
 κεφαλὴν, τὰ τείχη ταῦτα εἶναι πολὺ ὑψηλά...
 — Ὡς τὰ ὑπερπηδήσωμεν φίλε μου — Μάλιστα,
 σεῖς Κύριε, ἀλλ' ἡ ἐρωμένη σας δὲν δύναται νὰ
 ἐξέλθῃ εἰμὴ διὰ τῆς θύρας, καὶ ἡ κατηραμένη
 αὐτὴ εἶναι ἀσφαλῶς κεκλεισμένη. — Ὡς τὴν βιά-
 σωμεν. — Ναι ἀλλὰ συντρίβοντές την θὰ κάμωμεν
 πολὺν κρότον, καὶ ὁ Κ. Φοβερός θὰ ἔλθῃ... —
 Τὸν φονεύομεν. — Πολὺ καλὰ! τὸν φονεύομεν,
 ἀλλ' ἕαν εὐρίσκετο τρόπος ἡπιώτερος καὶ δι' ἡ-
 μᾶς καὶ δι' αὐτόν ἕαν ἐδυνάμεθα νὰ εἰσέλθωμεν
 εἰς τὸν κήπον τούτον ἀναιμωτῇ, τοῦτο θὰ ἦτο
 φρονιμώτερον καὶ ἀσφαλέστερον. Πρέπει νὰ προ-
 μηθευθῶμεν τὴν κλειδα τοῦ κήπου. — Εἶναι ἀδύ-